

אלא — הא מירוצא דממרן: אינה משנה — לאו ריש לקיש אמרה, אלא רבי יוחנן אמרה, דלרבי שמעון בן לקיש מיתסרא מחיים. והא דמנן: תלא ומרעה צעדר, מקשינן לה צכריתות [כהא] ומוקמינן לה כחנאי. לענין דינא תנן — הא דקמני מנתיחין: מי שלקח ראשון ישחוט ראשון — לאו לענין איסור והיתר, שאס רלה השני לשחוט ראשון, והראשון ימתין עד מחר — מותר. אצל דין הוא, אס צאו לבית דין, שצא האחד לשחוט, וחצירו אומר: אני לריך יותר ממך — אנו אומרים להס: הלוקח ראשון ישחוט, שעל מנת בן לקח. שאילו לא מכרה צעל הצית לשני, ועכצ לעצמו — היה הלוקח שוחט. וכן שנינו צמוספחא (פרק ה הלכה א): הלוקח מצעל הצית — הוא קודס לצעל הצית, שעל מנת בן לקח. דלא עבד איסורא — שהקדים צעצמו, שלא יצא לידי איסור. גשכר — יש לו ריוח, שאוכל היום גשר.

משנה ואחר כך שחטה סופג את הארבעים — דאין כלן שחיטת איסור אלא אחת. ובגמרא לייף דצנו ואומו נמי חייב. שחטה ואת בתה ואחר כך את בת בתה — יש כלן שני אומו ולת צנו. שחטה ואת בת בתה — אין כלן עדיין איסור. ואמר כך שחט את בתה, ויש צשחיטה זו שני איסורין: אומו ולת צנו — משום אמה, וצנו ואומו — משום בתה של זו שכבר נשחטה. סופג ארבעים — דמד לאו הוא, ומדא התראה, ומד מעשה. שמונים — וטעמא דסומכוס מפרש בגמרא.

גמרא לא תשחטו — לשון רביס משמע. הרי כאן שנים — הזהיר את שניהם, בין אס שוחט האס ובין אס שוחט הצת. ולא משכחת לה שניס עוצרין אלא בשלש צהמות, והא כילד? צת ולס וצת, דאי אס ושני צנייה למה לי קרא? פשיטא, מה לי חד ומה לי תרי, דכי היכי דמחייב טהאי — מחייב טהאי. ואי צפרה וצתה וצת צתה — פשיטא, תרווייהו אומו ולת צנו ניניהו. אלא על כרחך, צלמד שוחט פרה והשני את אמה והשלישי את צתה קאמר, לאשמועינן דלצנו ואומו נמי מחייב.

תוספות

פירוש: מכשיר פנים — אשם מצורע, מכפר — שאר קרבנות. ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ, פירוש: מכשיר — צפורי מצורע, מכפר — עגלה ערופה ושעיר המשתלח. ובפרק בתרא דכריתות (כהא), מוקי לה נמי רב המנונא דאמר: עגלה ערופה מיתסר מחיים, כתנא דבי רבי ישמעאל. ותימה: היאך משמע ממילתיה דרבי ישמעאל דמיתסר מחיים? ויש לומר: דדייק משום דלא איצטרך למילף מכשיר ממכפר אלא ליאסר מחיים, דלאחר שחיטה ידעינן מ"יוזה אשר [לא] תאכלו" — לרבות השחטה כו'.

סומכוס אמר משום רבי מאיר סופג שמונים — ארישא נמי פליג, כדפירש בקונטרס. וכהאי גונא אמר בפרק קמא דיבמות (ב,ט), חלוק היה רבי שמות, דאומו ואת בנו, ובנו ואומו — לא לקי אלא ארבעים, כיון דנפקי תרווייהו מחד קרא ד"לא תשחטו".

עירונים

אלא אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן עגלה ערופה אינה משנה כלומר, ר' יוחנן פוסק (במשנה שהובאה לעיל) שעגלה נאסרת רק משעת עריפתה. ולכן לשיטתו, שחיטת עגלה ערופה — שחיטה ראויה היא, ואם בן ר' שמעון אינו חולק במקרה זה על חכמים, וגם הוא סבור שעובר על שחיטתה משום אותו ואת בנו, ומה ששנינו במשנתנו עגלה ערופה — אינה משנה. אבל לשיטת ריש לקיש, הפוסק שעגלה אסורה משעת לקיחה, וכן לשיטת ר' ינאי, הפוסק שהיא אסורה משעת ירידתה — יש זמן בו שחיטתה אינה ראויה, ולשיטתם נאמרה עגלה ערופה במשנתנו כהלכה.

ושאלו ראשונים: ומדוע לא יאמר ר' יוחנן שמחלוקת תנאים היא, וכפי שהביאו במסכת כריתות (כהא), שיש הסבור שעגלה נאסרה מחיים, ואם בן שחיטתה אינה ראויה, ולשיטה זו הולכת משנתנו! ובתבוא כי קבלה היתה בידו שעגלה ערופה אינה משנה. ועוד, מפני שר' יוחנן סבור שכששתי משניות השנויות בסתם חולקות זו על זו — עדיף לומר שאחת מהן אינה משנה, מאשר להעמידן כשתי שיטות שונות (ראה תוס' תוהרא"ש).

לענין דינא תנן כלומר, לא נאמרו הדברים לענין איסור והיתר, שאין איסור שהראשון ימתין והשני ישחט (רש"י). ויש שפירשו שאין השני צריך לחשוש שמו הראשון כבר שחט, וגם אין המוכר צריך להודיע לשני שכבר מכר היום את האם, ויתכן שנשחטה כבר, וכפי שמדוייק מן המשנה להלן פגא, (ראה חת"ס, ביאור הגר"א לשו"ע יו"ד סי' טז סק"י). ואין כאן אלא התייחסות לדיני ממונות, שהראשון יכול לבוא לבית דין ולעכב את השני מלשחוט לפניו. וטעם הדבר כתבו הראשונים על פי התוספתא, שם נאמר שהקונה בהמה מבעל הבית — הריהו קודם לבעל הבית, שהרי קנה אותה כדי לשחטה מיד כשירצה, ועל דעת בן קנה. ולפיכך הוא אומר לשני: אין אתה עדיף ממי שקנית ממנו (ראה רש"י ורשב"א). ויש שדיויק מכאן, שאם שניים קנו אם ובנה משני בני אדם שונים — שניהם שווים, ואין הראשון שקנה יכול לעכב על השני (רא"ש).

זריז ולא עבד איסורא הביטוי "זריז" משמש כרגיל בדברי חכמים כלשון שבה. ורש"י פירש כי השבח הוא על כך שהקדים לשחוט כדי שלא יבוא לידי איסור. ויש שתמחו כיצד ניתן לשבח אדם שמפקיע מן האחר את הזכות שיש לו, שהיא זכות ממונית לכל דבר. ואכן מדברי הטור (יו"ד סי' טז) עולה כי דברים אלו נאמרו רק על הקונים משני בני אדם, אם ובנה, שאין לאחד מהם זכות ראשונים. אבל כשקנו מאדם אחד, הרי כשקדם השני ושחט, לא רק שאינו זריז, אלא אף חוטא הוא, שגזל וזכותו של הראשון (ט"ז). אבל יש שכתבו כי הדבר דחוק להעמיד את הגמרא דווקא בקונים משנים. ופירשו כי "זריז" האמור כאן אינו לשון שבח, אלא תיאור של מציאות, שהוא זריז, ובכך יצא נשכר (ש"ך). ויש שהסביר כי משום כך הובאה הברייתא האומרת "זריז ונשכר" — כדי להוכיח שדברי המשנה נאמרו לענין דין, ולא לענין

אותו ואת בנו

פרק חמישי

חולין

- מסורת הש"ס**
 - תוספתא חולין פי"ה ה (בשינוי).
 - שם.
 - (בשינוי) תוספתא חולין פי"ה ו. תו"כ ויקרא כב, כח.
 - (בשינוי) תוספתא חולין פי"ה ז (ושם מחלוקת). תו"כ ויקרא כב, כח.
 - תו"כ ויקרא כב, כח.
 - כריתות טו,א. ירושלמי יבמות פי"א הי"א (ועיי"ש).
 - שם סנהדרין פי"ט הי"א. תו"כ ויקרא כב, כח. ילק"ש תורה תרגם.
 - (בשינויים קלים) תו"כ ויקרא כב, כח.

גרסות

שלקחו פרה ובנה בכת"י: **שלקחו פרה ואת בנה**.

איזה שלקח ראשון יש בכת"י: **זה שלקח ראשון**.

ישחוט ראשון בכת"י: **ישחוט**.

זריז ולא עבד איסורא בכת"י: **זריז דהא לא עבדי איסורא**.

שחט פרה ואחר כך שני בניה בכת"י: **ועוד: שחט פרה ואחר כך שחט שני בניה** בכת"י: **ישחוט פרה ובמקורות: השוחט פרה ושני בניה**.
סופג את הארבעים בכת"י: **ועוד ובמקורות: סופג ארבעים**.

ואחר כך שחט בתה בכת"י: **ועוד: ואחר כך שחט את בתה**.

אמאי יש בכת"י: שחט שני בניה ואחר כך שחטה סופג את הארבעים ואמאי.

אותו ואת אמו מנין בכת"י: **ועוד ובמקורות: בנו ואותו מנין**.

אחד השוחט... ואחד השוחט... ואחד השוחט יש בכת"י: **אחד שוחט... ואחד שוחט... ואחד שוחט ויש: אחד שחט... ואחד שחט... ואחר כך שחט ובתו"כ: את שבא אחד ושחט... ובא אחר ושחט... ובא אחר ושחט**.

ואחד השוחט את בנה בכת"י: **ועוד ובמקורות: ואחד השוחט את בתה**.

לשון

סומכוס מקורו של שם זה הוא ביוונית σουλχος (סוימכוס), ומשמעו: בעל ברית.

אישים

סומכוס הוא סומכוס בן יוסף, בדור האחרון לתנאים. סומכוס היה תלמידו המובהק של ר' מאיר, ומסר הרבה מתורתו של ר' מאיר. כתלמיד מובהק של רבו השתדל, אף לאחר מותו, להסביר את תורתו. סומכוס היה מפורסם – כרבו – בחריפותו היתרה, עד שאמרו עליו שהיה אומר על כל הלכה ארבעים ושמונה טעמים, להוכיחה ולבססה. ונראה כי היה נחשב כגדול הדור, לפי שמצאנוהו חולק אף עם התנאים הגדולים, חבריו של ר' מאיר – עם ר' יוסי, ר' אליעזר בן יעקב ועוד. ואפילו ר' נתן שאל דברי תורה ממנו. כנראה שהאריך ימים הרבה כי מצאנו שגם האמורא רב הספיק לראותו ולקבל תורה ממנו.

אלא צריך לומר שאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: עגלה ערופה אינה משנה, כלומר, שדבר זה נאמר על ידי ר' יוחנן, ולא על ידי ריש לקיש.
א משנה שנים שלקחו (קנו) פרה ובנה, האחד אותה והאחר את בנה, איזה מהם שלקח

אָלָא, אָמר רַבִּי חֵיָיא בַר אַבָּא אָמר רַבִּי יוֹחָנָן: עֶגְלָה עֶרופָה אֵינָה מְשָׁנָה.
א משנה יִשְׁנִים שֶׁלְקָחוּ פֶּרֶה וּבִנָּה, אֵיזָה שֶׁלְקַח ראשון – יִשְׁחוט וְאִשּׁוֹן, וְאִם קָדם השני ושחט ביום הבא, כדי שלא יעבור על "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כב, כח), **ואם קדם השני ושחט – זכה**.

ב גמרא אמר רב יוסף: מה ששנינו שאיזה שלקח ראשון ישחט ראשון, לא לענין איסור והיתר נאמר, שאין איסור על השני לשחוט קודם הראשון, אלא לענין דינא תנן [דין שנינו], שאם באים שניהם לבית דין – יכול הראשון לעכב את השני מלשחוט עד שהוא ישחט תחילה. וכן תנא [שנה] החכם בברייתא: **אם קדם השני ושחט – הרי זה זריז ונשכר**. ומפרשים: זריז – שעשה כראוי, דלא עבד איסורא [שלא עשה איסור]. שנמנע מלהגיע לידי איסור, ונשכר – דקאכיל בשרא [שהוא אוכל כבר היום בשר].

ג משנה שחט פרה ואחר כך שחט את שני בניה באותו יום – סופג שמונים מלקות, שעבר שתי עבירות נפרדות. אבל אם שחט שני בניה ואחר כך שחטה – סופג את הארבעים, שעשה מעשה אחד של איסור. אם שחטה ואת בתה, ואחר כך שחט את בת בתה באותו יום – סופג שמונים, ששחט פעמיים בת אחרי האם. אבל אם שחטה ואחר כך את בת בתה, ובשלב זה לא עבר איסור, ואחר כך שחט את בתה בו ביום – סופג את הארבעים על שחיטת בתה. סומכוס אומר משום (בשם) ר' מאיר: במקרה זה סופג שמונים, שהרי בשחיטת בתה עבר שתי עבירות. שבת זו נשחטה ביום ששחט את בתה.

ד גמרא שנינו במשנה שאם שחט שני בניה של פרה ואחר כך שחט אותה – לוקה. שואלים: אמאי [מדוע] לוקה? והרי "אותו ואת בנו" (ויקרא כב, כח) אמר רחמנא [אמרה התורה], ולא בנו ואותו! ודוחים: לא סלקא דעתך [לא יעלה על דעתך] לפרש כן, דתניא [ששנינו בברייתא]: "אותו ואת בנו" – אין לי אלא אותו ואת בנו, קודם האם ואחר כך הבן, אותו ואחר כך את אמו מנין שאסור לשחוט ביום אחד? כשהוא אומר "לא תשחטו ביום אחד" – הרי כאן שנים, ששני אנשים הוזהרו באיסור זה. הא כיצד מתקיים הדבר? כשיש שלוש בהמות – פרה, ואמה, ובנה, כאשר אחד השוחט תחילה את הפרה, ואחד השוחט אחר כך את אמה, ואחד השוחט אחר כך את בנה – שנים האחרונים חייבין, האחד משום אותו ואת אמו, והשני משום אותו ואת בנו.

משום רבוא דרבנן, דאף על גב דאיכא שתי שמונות, דאומו ואת בנו, ובנו ואומו – לא לקי אלא ארבעים, כיון דנפקי תרווייהו מחד קרא ד"לא תשחטו".

איסור, שאם לענין איסור לא היתה הברייתא אומרת "זריז", שהרי אסור הדבר (תורת חיים). **סומכוס אומר משום רבי מאיר סופג שמונים** לדברי ר' יוחנן בירושלמי (יבמות פי"א הי"א) דווקא במקרה זה אומר סומכוס שלוקה שמונים, מפני שבשחיטה אחת עבר על שני איסורים שונים, משום אותו ואת בנו ומשום בנו ואותו. אבל במקרה ששנינו לעיל, ששחט שני בניה ואחר כך שחט אותה – מודה סומכוס שלוקה רק ארבעים. אבל בירושלמי שם אמרו שבברייתא (והיא בתוספתא פי"ה ז) מפורש כי סומכוס חולק גם במקרה זה. וכן כתבו בתוס', והסבירו שהתנא שנה את המחלוקת במקרה שלנו כדי ללמד שלדעת חכמים אינו לוקה אלא אחת, כיון ששניהם נלמדו מאותו כתוב, כמבואר בגמרא להלן (אבל הרי"ג חלק, ראה חת"ס). **לא תשחטו הרי כאן שנים** ואין לומר שהאיסור הוא רק לשחוט את הבן אחר האם, ומה שנאמר "לא תשחטו" כוונתו שלא ישחטו פרה ושני בניה ביום אחד. שדבר זה פשוט הוא, ולא הוצרך לכתוב, שכן מה לי אם שחט אחד ומה לי אם שחט שנים. וכן אין לומר שהכוונה לאיסור לשחוט פרה ואחר כך את בתה ואחר כך בת בתה, שהרי גם זה וגם זה הוא איסור אותו ואת בנו! ואם כן, אין אתה מוצא שאחד שוחט את האם ואחד שוחט את הבן, ושניהם מתחייבים, אלא באופן זה, שיש שני איסורים: האחד – לשחוט את הבן לאחר האם, ואיסור נוסף – לשחוט את האם לאחר הבן. ואמנם, גם אדם אחד ששוחט באופן זה עובר על שני האיסורים. אלא שרק באופן זה, שיש שני איסורים – תיתכן האפשרות ששניים יתחייבו, כלשון הכתוב "לא תשחטו".

אורה ההלכה

שנים שלקחו שנים שקנו שתי בהמות, פרה ובנה, ביום אחד – לאותו שקנה ראשון הזכות לשחוט ראשון, והשני ימתין למחר. ואם קדם השני ושחט – ימתין הראשון עד למחר. כמשנה. ואם קנו את הבהמות ממוכרים שונים – שניהם שווים, וכל השוחט ראשון הריח (רא"ש). ויש שכתב כי במקרה זה ראוי שיטילו גורל מי ישחט ראשון (בי"ח). וראה בעינים בשם הט"ז. (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פי"ב הי"ג. שו"ע יו"ד טז, ו).

שחט פרה ואחר כך שני בניה וכי' השוחט פרה ואחר כך שחט את שני בניה – לוקה

שמונים מלקות. שחט את בניה ואחר כך שחטה – לוקה ארבעים מלקות. שחטה ואת בתה

– לוקה ארבעים מלקות. כסתם משנה. (רמב"ם שם הי"ב).

אותו ואת אמו אסור לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, בין אם שוחט את האם ואחר כך שוחט את הבן, ובין אם שוחט את הבן ואחר כך שוחט את האם. כברייתא בגמרא. (רמב"ם שם. שו"ע יו"ד טז, א).

אותו ואת בנו

פרק חמישי

חולין

פב ע"ב

ושואלים: **האי מיבעי ליה לגופיה** [כתוב זה נצרך לו לגרסא], לעצם האיסור לשחוט אותו ואת בנו! ומשיבים: **אם כן ליכתוב** [שתכתוב התורה] **"לא תשחוט"** בלשון יחיד, מאי [מה, מדוע] **"לא תשחוט"** בלשון רבים? אלא מכאן למדנו אזהרה לשנים. ושואלים: **ואכתי מיבעי ליה** [ונעדיין נצרך לן לשון

האי מיִבעי ליה לגופיה! – אַם פֿן, לִיכְתּוֹב: "לֹא תִשְׁחוֹט", מַאי "לֹא תִשְׁחוֹט"? – וְאִפְתִּי מִיִּבְעֵי לִיה, דְּאִי פְתַב רַחֲמֵנָא "לֹא תִשְׁחוֹט" הֲוֵה אֲמִינָא: חַד – אִין, תְּרִי – לָא; פְתַב רַחֲמֵנָא: "לֹא תִשְׁחוֹט" – וְאִפִּילוּ תְרִי! – אַם פֿן, לְכַתּוֹב: "לֹא יִשְׁחָטוּ", מַאי "לֹא תִשְׁחָטוּ"? שְׁמַע מִינֵה תְרַתִּי.

א **"שְׁחָטָה וְאֵת בֵּת בִּתְהָּה". אָמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף: "מַאי טַעְמָא דְסוּמְכוּס? קָא סָבַר סוּמְכוּס: ִּבְאָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֵב בְּהֶעֱלַם אָחַד – חֲיִיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת. וּבְדִין הוּא דְלִישְׁמַעִינָן בְּעֶלְמָא, וְהָאִי דְקָא מִשְׁמַע לָן בְּהָא – לְהוֹדִיעַךָ פְתּוֹן דְרַבְּנַן, דְאָף עַל גַּב דְּגוּפִין מוּחְלָקִין – פְּטְרֵי רַבְּנָן? אוּ דְלֵמָא, קֶסְבַּר סוּמְכוּס: אַכְל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֵב בְּהֶעֱלַם אָחַד – אִינוּ חֲיִיב אֱלָא אַחַת, וְהֵכָא הֵיִינוּ טַעְמָא: הוּאִיל וְגוּפִין מוּחְלָקִין? אָמַר לִיה: אִין, קֶסְבַּר אַכְל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֵב בְּהֶעֱלַם אָחַד – חֲיִיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת. מִמַּאי? מְדַתְּנָן: הַזּוֹרַע פְּלִאִים פְּלִאִים – לוֹקָה. מַאי לוֹקָה? אִילִימָא לוֹקָה אַחַת – פְּשִׁיטָא! וְעוֹד, מַאי "פְּלִאִים פְּלִאִים"? אֱלָא פְּשִׁיטָא: שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת. בְּמַאי עֲסָקִינָן? אִילִימָא בְּזָה אַחַר זֶה וּבְשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת – תְּנִינָא: ִּנְזִיר שְׁהֵיה שׁוֹתָה יִין פֿל הַיּוֹם – אִינוּ חֲיִיב אֱלָא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּשְׁתָּה! וְהוּא שׁוֹתָה, אַל תִּשְׁתָּה! וְהוּא שׁוֹתָה – חֲיִיב עַל פֿל אַחַת וְאַחַת! אֱלָא פְּשִׁיטָא: בְּבַת אַחַת וּבַהַתְּרָאָה אַחַת. מַנִּי? אִילִימָא רַבְּנָן דְּפִלְיַגִּי עַלִּיה דְסוּמְכוּס; הַשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דְּגוּפִין מוּחְלָקִין – פְּטְרֵי רַבְּנָן, הֵכָא –**

דלישמעיןן בעלמא [שהיה רבי מסדר המשנה משמיע לנו דבר זה בכלל, במקרה רגיל]. כגון אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, שלדעת סומכוס חייב שתי חטאות, והאי דקא משמע לן בהא [זהו שמשמיע לנו במקרה זה], כששחט אותה ואת בת בתה, ואחר כך שחט בתה, הוא להודיעך כחן דרבנן [של חכמים], עד כמה הם מקילים, דאף על גב [שאף על פי] שגופין מוחלקין, שעל ידי שחיטת שתי פרות שונות, האם והבת, נעברה העבירה – **פטרי רבנן** [פוטרים חכמים] מעונש כפול. או דלמא קסבר [שמא סבור] סומכוס: בדרך כלל, מי שאכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, שעבר עבירה כפולה באיסור אחד ובהתראה אחת – אינו חייב אלא אחת, והכא היינו טעמא [כאן זהו הטעם] שלוקה פעמיים – **הואיל וגופין מוחלקין? אמר ליה** [לר' רב יוסף: אין כן], **קסבר** [סבור] סומכוס שאם אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד – חייב שתי חטאות. ממאי [ממה] מניין? מדתנן [ממה ששנינו בברייתא]: **הזורע כלאים כלאים, שזרע פעמיים תבואה יחד עם חרצני ענבים – לוקה משום כלאי הכרם. ויש לשאול: מאי [מה פירוש] לוקה? אילימא [אם תאמר] לוקה סדרת מלקות אחת – פשיטא [פשוט] הרבר, ומה באה הברייתא לחדש? ועוד, אם לוקה אחת, מאי [מה ענין] כלאים כלאים, שזרע פעמיים? והרי אפילו זרע פעם אחת לוקה! אלא פשיטא [פשוט] שהכוונה היא שלוקה שני עונשי מלקיות. ויש לשאול: במאי עסקינן [במה אנו עוסקים]? אילימא [אם תאמר] שזרע בזה אחר זה, ובשתי התראות שונות – לא הוצרכנו לומר דין זה בברייתא, שהרי כבר תנינא [שנינו] במפורש במשנה: נזיר שהיה שותה יין כל היום – אינו חייב אלא אחת. אמרו לו: אל תשתה! והוא שותה, ושוב חזרו והתרו בו: אל תשתה! והוא שותה – חייב על כל אחת ואחת! אלא פשיטא [פשוט] שמדובר שזרע פעמיים בבת אחת ובהתראה אחת, שלאחר שהתרו בו, זרע ביד אחת חטה וחרצן של ענבים, ובידו האחרת שעורה וחרצן של ענבים, ובא ללמד שלוקה על כך פעמיים. ויש לשאול: ברייתא זו מני [כשיטת מי היא]? אילימא רבנן דפליגי עליה [אם תאמר כשיטת חכמים שחולקים עליו] על סומכוס במשנתנו, ואומרים שאם שחט את האם ובת הבת, ואחר כך שחט את הבת לוקה פעם אחת – לא ייתכן הדבר, שהרי השתא [עכשיו] ומה התם [שם] במשנתנו, שיש גופין מוחלקין, ששחט את האם ואת בת הבת, ואחר כך את הבת, – פטרי רבנן [פוטרים אותו חכמים] משתי מלקיות, כיון שעשה מעשה אחד ובהתראה אחת. הכא [כאן] בזריעת כלאיים, שאין גופים מוחלקים של בעלי חיים שונים, אם זרע שתי זריעות בבת אחת –**

מסורת הש"ס

א. ראה כריתות טו,א.

ירושלמי יבמות פ"יא א.

ב. שבת צג,ב.

ג. משנה נזיר מב,א. משנה מכות כא,א. נזיר לח,ב. קדושין עז,ב. מכות כב,ב. ירושלמי נזיר פ"ג ה"ה. ילק"ש תורה תרכט.

גֵרסוֹת

אם כן ליכתוב בכת"מ: **אם כן לימא קרא** ויש בכת"י: **אם כן ליכתוב רחמנא** וכן בהמשך.

לא תשחטו ואפילו תרי בכת"מ: **לא תשחטו דאפילו תרי**.

קא סבר ברוב כתה"י: **מיסבר קא סבר**.

בהעלם אחד חייב שתי חטאות בכת"מ ועוד: **בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת** וכן להלן.

והכא היינו טעמא יש בכת"י: **והכא היינו טעמיה דסומכוס**.

אמר ליה אין קסבר בכתה"י: **אמר ליה קסבר סומכוס**.

מדתנן הזורע בחלק מכתה"י: **מדקתני הזורע**.

ועוד מאי כלאים כלאים בכת"מ: **ותו כלאים כלאים למה לי**.

כל היום בכת"מ ועוד: **כל היום כולו**.

אל תשתה והוא שותה אל תשתה והוא שותה בכתה"י כמבוקבלות: **אל תשתה לא תשתה והוא שותה**.

עִיּוּנִים

אם כן לכתוב לא ישחטו כלומר, אם רק כדי לומר שיש איסור על כל אחד לשחוט את הבן, ולא רק על מי ששחט את האם – לא היה מקום לכתוב "לא תשחטו" בלשון רבים, שהרי רק אדם אחד מצווה שלא לשחוט, והוא השוחט השני. ואם יש מקום ללשון רבים, הרי זה בצורה: "לא יישחטו", לומר שלא תהיה מציאות כזו בעם ישראל שאם ובנה נשחטים ביום אחד. והואיל והתורה מצוה "לא תשחטו", הרי זה מורה איסור על שני אנשים שונים, לעבור על שני איסורים שונים (ואין לומר שבא לאסור על שני אנשים לעבור על אותו איסור, שדבר זה פשוט הוא, ולא הוצרכה התורה לאומרו).

קא סבר סומכוס אכל שני זיתוי חלב בהעלם אחד חייב שתי חטאות חלב הוא אחד מן האיסורים שבאכילת כזית ממנו במוזד חייבים כרת, וחטאת בשוגג, והוא הדוגמה שחכמים משתמשים בה בכל מקום בעניינים אלה, של חילוק עבירות. וכך היא שאלת אב"י: האם לדעת סומכוס, בכל מקרה שאדם עובר שתי עבירות זהות בבת אחת – הריהו מתחייב פעמיים (דעה שלא מצאנו כמותה במשנה). ומטעם זה הוא מחייב במשנתנו את השוחט את הבת לאחר שחיטת האם ובת הבת שמונים מלקות? או שמא דווקא במקרה זה הוא מחייב פעמיים, שהרי העבירה הכפולה נובעת ממעשים שעשה תחילה בשני גופים שונים (כלומר, בשני בעלי חיים), ששחט את האם ואת בת הבת (ויש שהסבירו – מפני שהאיסור של אותו ואת בנו קשור לעולם בשחיטה של שתי בהמות, שחיטת האם ושחיטת הבן. ראה חידושי ר' שלמה). אבל אכילת שני "כזיתים" חלב הריהי כעשיית מעשה בגוף אחד, שאין כזית של חלב מהוה "גוף" לעצמו. והואיל ושתי האכילות נעשו בהעלם אחד (או במוזד – בהתראה אחת) אין מקום לחייב על כל אחד ואחד מן הכזיתים.

דאף על גב דגופין מוחלקין כלומר, למרות שהכל מודים שבגופים מוחלקים ממש אדם מתחייב פעמיים, וכגון הבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד – חייב על כל אחת ואחת (משנה כריתות טו,א), מכל מקום, סבורים חכמים כי כאן אין לחייב על כך פעמיים, שהרי

תוספות

הזורע כלאים כלאים לוקה – תימה: דמשמע הכא דבחד כלאים לא לקי אלא חדא. ואמאי לא לקי נמי משום "לא תסיג גבול רעד" (דברים יט)? דלענין איסור כלאים דריש לה בשבת בפרק "רבי עקיבא" (פה,א), ויש לומר: דכיון דאתא נמי לאזהרה דמסיג גבול – אין לוקין עליו משום כלאים, כמו שאין לוקין על השגת גבול, דניתן להשבון. ועוד, דהוי לאו שבכללות.

תנינא נזיר שהיה שותה כוי – אף על גב דהך דהזורע כלאים ברייתא היא, ובכמה ברייתות שונה מה שבמשנה, מכל מקום היה לו לשנות באותו ענין שיונה במשנה. וכחאי גונא אשכחן בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עד,א) גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי "בדוקי". דפריך: תנינא, מה טיבו של עובר זה כוי? ופירש שם בקונטרס דחכי פריך: תנינא – כלומר, התם הוה ליה למיתני.

אלא פשיטא בבת אחת ובהתראה אחת – פירוש: או בהתראה אחת, ואפילו בזה אחר זה. דאפילו בהא פטרי רבנן, כמו נזיר שהיה שותה כל היום, דאינו חייב אלא אחת.

פטרי רבנן [פוטרים חכמים] נעברה העבירה – **פטרי רבנן** [פוטרים חכמים] מעונש כפול. או דלמא קסבר [שמא סבור] סומכוס: בדרך כלל, מי שאכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, שעבר עבירה כפולה באיסור אחד ובהתראה אחת – אינו חייב אלא אחת, והכא היינו טעמא [כאן זהו הטעם] שלוקה פעמיים – **הואיל וגופין מוחלקין? אמר ליה** [לר' רב יוסף: אין כן], **קסבר** [סבור] סומכוס שאם אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד – חייב שתי חטאות. ממאי [ממה] מניין? מדתנן [ממה ששנינו בברייתא]: **הזורע כלאים כלאים, שזרע פעמיים תבואה יחד עם חרצני ענבים – לוקה משום כלאי הכרם. ויש לשאול: מאי [מה פירוש] לוקה? אילימא [אם תאמר] לוקה סדרת מלקות אחת – פשיטא [פשוט] הרבר, ומה באה הברייתא לחדש? ועוד, אם לוקה אחת, מאי [מה ענין] כלאים כלאים, שזרע פעמיים? והרי אפילו זרע פעם אחת לוקה! אלא פשיטא [פשוט] שהכוונה היא שלוקה שני עונשי מלקיות. ויש לשאול: במאי עסקינן [במה אנו עוסקים]? אילימא [אם תאמר] שזרע בזה אחר זה, ובשתי התראות שונות – לא הוצרכנו לומר דין זה בברייתא, שהרי כבר תנינא [שנינו] במפורש במשנה: נזיר שהיה שותה יין כל היום – אינו חייב אלא אחת. אמרו לו: אל תשתה! והוא שותה, ושוב חזרו והתרו בו: אל תשתה! והוא שותה – חייב על כל אחת ואחת! אלא פשיטא [פשוט] שמדובר שזרע פעמיים בבת אחת ובהתראה אחת, שלאחר שהתרו בו, זרע ביד אחת חטה וחרצן של ענבים, ובידו האחרת שעורה וחרצן של ענבים, ובא ללמד שלוקה על כך פעמיים. ויש לשאול: ברייתא זו מני [כשיטת מי היא]? אילימא רבנן דפליגי עליה [אם תאמר כשיטת חכמים שחולקים עליו] על סומכוס במשנתנו, ואומרים שאם שחט את האם ובת הבת, ואחר כך שחט את הבת לוקה פעם אחת – לא ייתכן הדבר, שהרי השתא [עכשיו] ומה התם [שם] במשנתנו, שיש גופין מוחלקין, ששחט את האם ואת בת הבת, ואחר כך את הבת, – פטרי רבנן [פוטרים אותו חכמים] משתי מלקיות, כיון שעשה מעשה אחד ובהתראה אחת. הכא [כאן] בזריעת כלאיים, שאין גופים מוחלקים של בעלי חיים שונים, אם זרע שתי זריעות בבת אחת –**

העבירה נעשית בפועל רק בגוף אחד, כששחט את הבת לאחר ששחט את אמה ואת בתה (בת הבת), או משום ששניהם נלמדו מכתוב אחד (תוס' בסוף העמוד הקודם).

או דלמא קסבר סומכוס וכו' היינו טעמא הואיל וגופין מוחלקין לכאורה, אין כאן רק "גופים מוחלקים", אלא גם "שמות מוחלקים" (איסורים נפרדים). שהרי כששוחט את הבת הריהו עובר גם על איסור "אותו ואת בנו", וגם על איסור "את בנו ואותו", כמבואר לעיל. אלא כמבואר בתוספתא (פ"ה ז), גם במקרה ששחט שני בניה של פרה, ואחר כך שחטה, שיש רק שם אחד של איסור – מחייב סומכוס פעמיים (וראה כריתות טו,א). אמנם ראה ברבינו גרשום שפירש "גופים מוחלקים" כאן במובן שמות מוחלקים, וגם המשך הסוגיה נוח לפירוש זה (וראה מהר"ם לובלין להלן פג,א).

תנינא נזיר שהיה שותה יין וכו' תמהו ראשונים: ומה בכך שכבר נשנה דין זה בברייתא? והרי פעמים רבות יש בברייתות דברים שכבר נשנו במשנה! וכתבו בתוס' כי הברייתות שניות במקביל למשנה, ואם אכן מדובר כאן בזה אחר זה ובשתי התראות – צריך היה לשנות את הנוסח שבגזיר. ואילו רמב"ן כתב כי הכוונה היא שהיה ראוי לשנות כמו ששנה בענין נזיר, ששם ברור שמדובר באותה עבירה שחזר ועשהא, שלא כניסוח "כלאים כלאים" המורה שמדובר בשתי עבירות שונות (ראה להלן).

אִוְרַח הַהִלְבָּה

אכל שני זיתוי חלב בהעלם אחד האוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד – חייב חטאת אחת. כמשנה כריתות יא,ב, ושלא כדעת סומכוס. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות שנגזת פ"ו ה"א). **נזיר שהיה שותה יין כל היום** נזיר שהיה שותה יין כל היום כולו – אינו לוקה אלא אחת. ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית – חייב על כל שתיה ושתייה. כמשנה במסכת נזיר מב,א. (רמב"ם ספר הפלאה הלכות נזירות פ"ה ה"י).

מסורת הש"ס

ד. ברכות כב.א. חולין קל.ב. בכורות נד.א. ירושלמי ברכות פיג הי"ד. וראה ירושלמי כלאים פי"ח הי"א. ילק"ש תורה תשנה. שם תקיז.

ה. משנה חולין צו.א. חולין צא.א. ירושלמי יבמות פי"א הי"ז.

ו. (דעה זו) חולין פא.א. (ושם סומנו מקבילות).

ז. יבמות קא.א. מכות טז.א. חולין צא.א. ירושלמי יבמות פי"א הי"ז. תוספתא יבמות פי"ב ז. ילק"ש תורה תרכ.

ח. פסחים פד.א. סנהדרין טג.א. מכות טז.א. שבעות ג.ב. חולין צא.א. קמא.ב. תמורה ד.ב. ילק"ש תורה קצט. שם ר"ב.

גדרות

מדרבי יאשיה דאמר רבי יאשיה בכתי"מ ועוד: **מדרבי יאשיה דאמר**.

עד שיוזע חטה ושעורה בכתי"מ ועוד: **עד שיוזע חטה או שעורה** וראה תוס'. **מאי טעמא דרבי יהודה** בכתי"מ ובמקורות: **בהא לימא ר' יהודה סופג ארבעים**.

הכה את זה וחזר והכה את זה קלל את זה וחזר וקלל את זה בכתי"מ ועוד: **הכה את זה וחזר והכה זה קלל זה וחזר וקלל זה**.

ומאן תנא קמא בכתי"מ: **ותנא קמא דר' יהודה מני**. **השתא ומה התם** בכתי"מ: **ומה התם**.

והאי תנא סבר לה כאידך תנא דרבי יהודה בכתי"מ: **ודקאמרת מאי טעמא דר' יהודה**.

לא כל שכן שאינו חייב אלא אחת? **לא** שיתט סומכוס היא? **ובא** ללמד, האיסור פעמיים, כגון שאכל חלב וחזר לעולם תאמר שבריייתא זו שיטת **רבנן**

לא כל שפֿן? אַלאַ לאו סומְכוס היא! – **לֵא, לְעוֹלָם רַבְּנָן, וּמִילְתָּא אַגַּב אוֹרְחִיהָ קָא מְשַׁמַּע לָן** – **דְּאִיפָא תְּרִי גְווּנֵי כְּלָאִים, וּלְאִפּוּקֵי מְדַרְבֵּי יֹאשִׁיָה: דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָה: יַעַד שְׂיִזְרַע חֲטָה וְשְׁעוּרָה וְחֲרָצָן בַּמְּפּוֹלֶת יָד, קָא מְשַׁמַּע לָן דְּכִי זָרַע חֲטָה וְחֲרָצָן, וְשְׁעוּרָה וְחֲרָצָן – נְמִי מְחִיב.**

תָּא שְׁמַע: "אֶכֶל מִזֶּה פְּזִית וּמִזֶּה פְּזִית – סוּפְג שְׁמוּנִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אֵינּוּ סוּפְג אֶלָּא אַרְבַּעִים. הִיכִי דְמִי? אֵילִימָא בְּזַה אַחַר זֶה וּבִשְׁתֵּי הַתְּרָאוֹת – מַאי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה? הַתְּרָאֵת סַפֵּק הִיא, וְשְׁמַעֲיָנָן לִיה לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר: יְהַתְּרָאֵת סַפֵּק לֹא שְׁמָה הַתְּרָאָה! דְּתַנְיָא:

וְהִפָּה אֶת זֶה וְחִזְר וְהִפָּה אֶת זֶה, קָלַל אֶת זֶה וְחִזְר וְקָלַל אֶת זֶה, או שְׁהִפָּה שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת, או שְׁקָלַל שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת – חֲיִיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: בְּבַת אַחַת – חֲיִיב, בְּזַה אַחַר זֶה – פְּטוּר! אֶלָּא פְּשִׁיטָא – בְּבַת אַחַת וּבַהַתְּרָאָה אַחַת. וּמֵאן תַּנָּא קַמָּא? אֵילִימָא רַבְּנָן דְּפָלְיָגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכּוּס; הִשְׁתָּא, וּמָה הָתָם דְּגוֹפִין מוּחְלָקִין – פְּטָרֵי רַבְּנָן, הֲכָא – לֹא כָּל שְׁפֿן? אֶלָּא לֹא סוּמְכּוּס הִיא! – לֵא, לְעוֹלָם – בְּזַה אַחַר זֶה, וְרַבְּנָן;

וְהִיא תַּנָּא סְבַר לָהּ כְּאִידָךְ תַּנָּא דְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: הַתְּרָאֵת סַפֵּק שְׁמָה הַתְּרָאָה. דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמְּנֵוּ עַד בְּקָר וְהִנְתֵּר מִמְּנֵוּ עַד בְּקָר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ" – מי ספסק אם הוא בנו של אדם זה או אדם אחר, אם הכה את זה וחזר והכה את זה, או קלל את זה וחזר וקלל את זה, או שהכה שניהם בבת אחת, או שקלל שניהם בבת אחת – חייב משום "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו), או משום "ומקלל אביו ואמו מות יומת" (שם יז). ר' יהודה **אומר:** היכה או קילל את שניהם **בבת אחת** – חייב, **בזה אחר זה** – פטור, כיון שבכל פעם שהיכה או קילל – הרי זו התראת ספק, שמא אין זה אביו (והרי רק כאשר הוא ודאי אביו – חייב). ואם כן, הוא הדין אם התרו בו ואכל גיד הנשה מירך ימין, ואחר כך חזרו והתרו בו ואכל מגיד הנשה של ירך שמאל, שיהא פטור, שהרי בכל פעם היתה זו התראת ספק! **אלא פשיטא** [פשוט] שמדובר שאכל אותם **בבת אחת** ו**בהתראה אחת**, ולכן לוקה ארבעים לדעת ר' יהודה. ומעתה יש לשאול: **ומאן תנא קמא** [ומיהו התנא הראשון]. הסבור שבמקרה זה סופג שמונים? **אילימא רבנן דפליגי עליה** [אם תאמר חכמים שחולקים עליו] על **סומכוס** במשנתנו בענין אותו ואת בנו – דבר זה לא ייתכן לשיטתם, שהרי **השתא** [עכשיו]. **ומה התם** [שם] ששחט תחילה אותה ואת בתה ואחר כך שחט בתה, שיש **גופינן** (בעלי חיים) **מוחלקין** – **פטרי רבנן** [פטורים חכמים – משתי מלקיות, **הכא** [כא]]. בגיד הנשה, שאין מדובר בשני בעלי חיים שונים – **לא כל שכן** שאינו חייב אלא אחת? **אלא לאו** [האם לא] שיטת **סומכוס היא?** ומכאן, שלדעתו, האוכל פעמיים אותו דבר איסור, כגון שני זיתי חלב, בהתראה אחת – לוקה פעמיים! ורוחים: **לא, לעולם** תפרש שאכל מגיד של ירך ימין ומגיד של ירך שמאל **בזה אחר זה**, ובהתראות נפרדות, **ורבנן** [ושיטת חכמים] החולקים במשנתנו על סומכוס היא. ומה שהקשית: אם מדובר כשאכלם בזה אחר זה, מדוע מחייב ר' יהודה? והרי בכל פעם התראת ספק היא! על כך יש לומר כי **האי תנא סבר לה כאידך תנא** [ותנא זה ששנה את המשנה סבור בענין זה כתנא האחר] בשיטתו של ר' יהודה, **דאמר** [שהוא אומר]: **התראת ספק שמה התראה**. **דתניא** [ששנויה ברייתא]: מה שנאמר בקרבן הפסח **"לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו"** (שמות יב, י) –

אלא לאו סומכוס – ושמע מינה: אכל שני זמי חלז נהעלם אחד – חייב לעולם רבנן – ונשתי התראות. ודקשיא לך: פשיטא! הא קא משמע לן, דלכיל תרי גוויי כלאים, דיצן חטה ומרלן, וצין שעורה ומרלן – הוו כלאים, ולאפוקי מדרבי יאשיה דנעבי שלשתן לאחד. אבל מזה כזית ומזה כזית – משני גיד הנסה של שתי ירכות של צהמה אחת. ארבעים – רבי יהודה

לטעמיה, דאמר בפרק "גיד הנסה" [חולין כ,ג]: אינו נוהג אלא צלחת. מאי טעמא דרבי יהודה – דאמר: אינו סופג אלא ארבעים? לא הוה ליה למילקי כלל, כל חדא וחדא התראת ספק הוה! דהא מספקא ליה לרבי יהודה צלחו מהן נוהג, בשל ימין או בשל שמאל. דקתני תס: והדעת מוכרעת שהוא של ימין. ואיצטעא להו: פשיטא ליה של ימין, ומאי "דעת" – דעת תורה, או ספוקי מספקא ליה, ומאי "דעת" – דעת נוטה? ומדלג פשטיה מהא דמיפשט פשיטא ליה – שמע מינה לאו נשתי התראות קאמר, דהא שמעינן ליה דאמר התראת ספק לא שמה התראת. הבה זה וחזר והכה זה – מי שלא שהסא אחר גיטה שלשה חדשים, וניסת ולדה, ספק בן תשעה לרשון וספק בן שבעה לאחרון, וכשגדל הכה את האלמ, וחזר והכה את מצירו. חייב – דקסני: התראת ספק שמה התראת. **בבת אחת** – הריס שתי ידיו, והכה זה צלחת וזה צלחת. חייב – דהתראת ודאי היא. **בבת אחת** – דהויא התראת ודאי, וקאמר תנא קמא: סופג שמונים. אלא לאו סומכוס היא – דלא אשכחן תנא דאית ליה הא סנדא אלא הוה. באש תשרופו – עשה הוא, ולאו שיתק לעשה – אין לוקין עליו, והמומיר בפסח פטור.

תוספות

ולאפוקי מדרבי יאשיה דאמר אינו חייב עד שיוזע חטה ושעורה וחרצן

במפולת יד – נראה דאינו חייב משום כלאי הכרם קאמר. אבל מודה דמשום כלאי זרעים מיחייב בתרי מינין, בחטה ושעורה לחודיה. וכן משמע, דכי קאמר: קא משמע לן דכי זרע חטה וחרצן ושעורה וחרצן נמי חייב, ולא נקט "חטה ושעורה" – משמע דמדוי בה רבי יאשיה. ועוד נראה לפרש, דקרי תרי גווני כלאים – כלאי זרעים וכלאי הכרם – חטה ושעורה, וחטה וחרצן. ובחד גוונא מודי רבי יאשיה, ובחד פליג. אבל חטה וחרצן, ושעורה וחרצן – כולה חד גוונא הוה. ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא: "או שעורה וחרצן". ואפילו לספרים דכתיב בהם: "ושעורה", יש לפרש כמו: "או שעורה". ולהכי לא מצוי לאוקומי כלאים בבת אחת, כמו חטה ושעורה וחרצן, דלקי תרתי, לאפוקי מדרבי יאשיה, דהא לרבי יאשיה נמי לקי תרתא. וכן משמע בירושלמי במסכת כלאים בפרק תשיעי, דקאמר: על דעתיה דרבי יאשיה כתיב: "ישדך לא תזרע כלאים", ולאיוזה דבר נאמר: "לא תזרע כרמך"? פירוש: כיון דבלא חרצן מיחייב משום "ישדך", דאי לא מחייב רבי יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם, מאי קא בעי? ומשני: משום "ישדך" לוקה, ומשום "כרמך" לוקה. וטעמא דרבי יאשיה דבכלאי הכרם לא מחייב אלא בשלשה מינים, ובכלאי זרעים מחייב בשניים, מפרש רבינו יצחק: משום דזריעת כלאים משמע שני מיני זרעים, וחרצן לאו מין זרע הוא. אבל אין לפרש, דמשמע ליה: "לא תזרע" בהדי "כרמך" – כלאים, אבל "ישדך" – בלא שום זרע קרוי שדה. דהא לא שייך לפרש כן גבי "בהמתך". ומיהו, רבי יהודה במסכת כלאים (פרק א משנה ט) לא מחייב בכלאי זרעים עד שיוזע חטה ושעורה וכוסמת, או שני חטים ושעורה, או שני שעורים וחטה, דבעי כלאי זרעים בהדי "ישדך". והא דאמר בריש פרק בתרא דבכורות (נג,ג): יצהר ותירוש אין מעשרין מזה על זה, דאמר קרא: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" – אמרה תורה: תן חלב לזה וחלב לזה. אין לי אלא תירוש ויצהר, תירוש ודגן, דגן ודגן מנין? אמרת קל וחומר: ומה תירוש ויצהר שאין כלאים זה בזה – אין מעשרין כו'. ולרבי יאשיה מיייתי לה הכי: ומה תירוש ויצהר שאין כלאים זה בזה (אפילו על ידי דבר אחר) אין מעשרין מזה על זה, תירוש ודגן, דגן ודגן, שהם כלאים על ידי דבר אחר כו' – לא נקט "דבר אחר" אלא משום תירוש ודגן.

מאי טעמא דרבי יהודה התראת ספק היא – ואם תאמר: והא מסיקנא בפרק "גיד הנשה" (חולין צא,א) דמפשט פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין! ויש לומר: דהכא בעי למימר דתפשוט מהכא דלא מספקא ליה. ומסיק דלעולם לא תפשוט, וסבר לה כאידך כו'.

קיונים

מילתא אגב אורחיה קא משמע לן וכו' ולכאורה, תמוה הדבר: כיצד ייתכן שעיקר הברייתא לא נצרך, והובא רק משום מה שנאמר בה בדרך אגב! יש לומר שבאמת הובאה הברייתא לעצם הדין, שעל שתי התראות חייב שתי מלקות. וברר זה מסביר מדרע לא שנה התנא של הברייתא דין זה בענין נזיר, כפי ששנה התנא של המשנה – מפני שרצה להשמיע לנו דבר נוסף, שיש שני מיני כלאים (תורת חיים).

דאיבא תרי גווני כלאים ולאפוקי מדרבי יאשיה הפירוש בפנים הוא כרש"י. שבניגוד לר' יאשיה, הסבור שחייב משום כלאי הכרם רק אם זרע במפולת יד שלושה מינים – חיטה ושעורה וחרצן של ענבים, הרי לדעת חכמים חייב גם אם זרע רק חיטה וחרצן, או שעורה וחרצן. אבל אין מדובר כאן על כלאי זרעים, שבוה גם ר' יאשיה מודה שחייב אם זרע חיטה ושעורה בלבד (תוס'). והוא בניגוד לשיטת רש"י בבכורות נד,א, שלדעת ר' יאשיה אין איסור לזרוע שני מיני זרעים). והעירו בתוס' כי לכאורה אין כאן שני סוגים שונים של כלאים, שהרי אין הבדל מהותי בין חיטה וחרצן לבין שעורה וחרצן. אלא יש לפרש שהכוונה כאן היא לשני סוגים של כלאים, שכשזרוע חיטה ושעורה, וחיטה וחרצן, לדעת חכמים עובר על שני איסורים – כלאי זרעים וכלאי הכרם, ולדעת ר' יאשיה עובר רק על כלאי זרעים, שזרע חיטה ושעורה. ויש ראשונים הסבורים, כי לדעת ר' יאשיה אמנם אינו לוקה על זריעת מין אחד של זרע עם חרצן של ענבים, אבל איסור יש בכך (רמב"ם, ראב"ד).

עד שיוזע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וטעמו של ר' יאשיה הוא ממה שאמר הכתוב:

